

MUČENIŠTVO MARKA MILANOVIĆA

Priredio PERO MILANOVIĆ. Sudjelovalo više autora, Cnak, Mostar, 2010., str. 197.

Pred nama je knjiga koja govori o vječnoj vrijednosti, o Bogu, o vječnoj istini polaganja vlastitoga života za Boga, o vjerskoj istini odnosno o katoličkoj vjeri u Boga. Naslovljena je *Mučeništvo Marka Milanovića*.

Tko je autor ove knjige? - Pero Milanović. Nije, nego početni je autor Marko Milanović, pa don Vidoje Maslač, 40 godina župnik u Dubravama, koji je preminuo 16. siječnja 1862. On nam je zapisao sam događaj u dva pisma. U pismu bogoslovu Lazareviću u Rim, u veljači 1860., i u pismu biskupu Čubraniću u Dubrovnik, ujesen 1860.

Koliko je godina pisana ova knjiga? - Sastavljena je 150 godina. A objavljena 2010. godine.

Zašto nije prije objelodanjena? - Svi smo odgovorni!

Na koliko je jezika prevedena? - Samo ono pismo poslano u Rim prevedeno je na talijanski i opremljeno tumačenjima da u Rimu razumiju o čemu se radi (str. 174-181).

DOGAĐAJ I ČUDO

Vrijeme: Godine 1859. Uskrs je bio 24. travnja. I to iste nedjelje i u katolika i u pravoslavnih. U tom pouskrsnom tjednu, potkraj mjeseca travnja, dakle u petak ili u subota pred Mali Uskrs zbilo se dramatičan događaj u Hercegovini.

Mjesto: Na putu od Morina prema Sominama, 20 km iznad Nevesinja. Na prijevoju ili klancu kuda su morali proći putnici, planišтари s donjih krajeva Hercegovine, preko Jakomira, a čekala je ih zasjeda koja je otimala hranu, sitnu stoku i goveda.

Sudionici događaja: Na Morinama oko 20 seljaka planišтara oralo je na svojim njivama. S juga dolaze petorica planišтara: dva pravoslavca – ne znamo im imena, dva katolika, Marko Milanović iz Kruševa i Pero Glavinić iz Moševića, i musliman Mujo Gutošić s Poplata. Sa sjevera privlače se, odnosno čekaju da opljačkaju hajduci predvođeni Banaćaninom Savom Čeovićem i Banjaninom Stevanom Perdekljom. Domaći pravoslavci Nevesinjci nisu u tome sudjelovali. Njihov je odnos prema planišтарima redovito bio korektan i u uzajamnu poštovanju. Štoviše, i njima su Banaćani prijetili što se druže s „Latinima“ (str. 185).

Što su planišтари Humnjaci sa sobom imali? - Glavinić je gonio dva oraća vola. Gutošić je imao dva oraća vola. I bila su tri konja puna krcata, natovarena hranom; možda je jedan konj pripadao dvojici pravoslavaca, drugi dvojici katolika, a treći muslimanu.

Koliko je hajduka bilo? - Spominje se broj „70 hajduka Banjana i Mirušana“ (str. 182-183), Crnogoraca, s harambašom Perdekljom. A na drugom mjestu spominje se „četa oružana“ (str. 152-153) na čelu s Čeovićem iz Banata. Nisu ni hajduci bili složni. Jedni udare na žrtve prije podne, drugi popodne. Pa što tko opljačka i odvede, to je njegovo. A vjerojatno se znalo tko je jači i tko komu naplaćuje pljačke i osvojene prostore.

Kako je tekao sukob i razgovor prije Markove smrti? Razbojnici najprije udarili na dvadesetak seljaka koji su orali. Ovi se brže-bolje sklonili u Dokarovu kulu na Morinama. I branili se iz kule cio dan puškaranjem, dok im nije pristigla pripomoć. Preko Morina penju se uza stranu naša petorica planišтara. Presreću ih hajduci koji su odmah doznali da se jedan iz skupine zove Mujo, pa su na mjestu posjekli, bez obrazloženja i sustezanja. I otjerali oba njegova oraća vola. I tovarnoga konja.

Zatim upitaše drugu dvojicu: Jeste li vi katolici ili ste pravoslavni? - Obojica odgovoriše kako je i bila istina: pravoslavni. Njih pustiše. Samo im volove i konja uzeše. Obrati se hajduk harambaša Čeović trećoj dvojici, katolicima, Glaviniću s Moševića i Milanoviću s Kruševa, i veli

im: „Ako ste Latini, ubit ću vas, ne izjasnite li se pravoslavnima. A ako ste pravoslavni, pustit ću vas“ (str. 170-171). Neka razmisle i odluče. Drugim riječima odnosno u drugom pismu: „Oli ste katolici, oli ristjani?“ - Glavinić, prepavši se, reče: „Ja sam ristjanin“ (str. 182-183). Odnosno: „Ja sam sinovac Tripka Brstine iz Hrasna“ (str. 170-171). Njega pustiše. Štoviše, dadoše mu „kruha i haljina da ga ne pomete“ (str. 182-183). Ali i njemu oteše oba vola od oranja. I konja...Pero Glavinić, sinovac „Tripka Brstine“, preživio i gleda što će sada učiniti njegov kolega Milanović.

Upitaše komiti Milanovića, mladića od 20 godina: Jesi li ti katolik ili pravoslavac?

Milanović odgovori: Ja sam „Katolik“ (str. 182-183).

Krvnik ga svjetovaše „da kaže da je pravoslavac, i da bi mu oprostio“.

Milanović odgovara još snažnije i odlučnije: „Ja sam pravi katolik!“ (str. 170-171).

Hajduci ga saletješe i još mu jednom ponudiše da će biti oslobođen samo kaže li da nije katolik.

Milanović po treći put i najodlučnije reče: „Ja sam katolik, a vi činite što hoćete!“ (str. 170-171). Vide hajduci zdrava i odlučna mladića pred sobom, ne žali života za svoju katoličku vjeru, pa ga i posljednji put upitaju, ostaje li on pri svojoj riječi ili želi uzalud izgubiti glavu: Milanović opet samo na jednu: Katolik! (str. 182-183).

Krvoša zamahnu sabljom, nije Marko ni maknuo glavom. Ode glava nekoliko metara od tijela.

I tako je dobrovoljno dao svoj život za pravu vjeru katoličku mladić Marko, kojemu odsjekoše glavu „na brdu Jakomiru“, dodaje don Vidoje Maslač, a bogoslov Lazarević pročitao „na brdu Takomistu“ (160-161, bilj. 31; 170-171; 178-179).

ŠTO SE TRAŽI ZA PROGLAŠENJE JEDNOGA MUČENIKA U KATOLIČKOJ CRKVI?

Postoje tri temeljna pravila ili elementa: Mržnja progonitelja prema vjeri mučenika (*odium fidei*). Svojevoljno podnošenje smrti mučenika (*voluntaria mortis perpessio*). Solidan i raširen glas mučeništva (*fama martyrii*).

Prvo pravilo: „mržnja progonitelja na vjeru progonjenoga“. S obzirom na mučeništvo, papa Benedikt XVI. istaknuo je 24. travnja 2006. u Pismu pročelniku Kongregacije za proglašenje svetih prvo pravilo. Nužno je „da izađe na površinu izravno ili neizravno, razumije se uvijek na moralno siguran način, *odium Fidei* progonitelja [mržnja progonitelja na vjeru progonjenoga]. Ako nedostaje taj element, ne će biti pravoga mučeništva prema trajnom teološkom i pravnom naučavanju Crkve“.

U našem slučaju više je nego očigledno da se radi o mržnji hajduka prema katoličkoj vjeri Marka katolika. Štoviše, žele ga nasiljem i smrtnom prijetnjom prevesti s katolištva na pravoslavlje.

Milanović odgovara: Ja sam „Katolik“. Pa, unatoč prijetnji, dodaje drugi put: „Ja sam pravi katolik!“ I, unatoč isukanoj sablji pod vratom, Marko ponavlja: „Ja sam katolik, pak vi činite što hoćete!“ Zamah sabljom. Odrubljenje glave. Razmak glave od tijela. Zaprepaštenje okolostojjećih. Nasmijana pokojnikova usta.

Drugo pravilo: „dragovoljno prihvaćanje smrti“. Piše Papa: „Sigurno je nužno naći neoborive dokaze o raspoloživosti mučeništva, kao izlijevanja krvi i o njegovu prihvaćanju od strane žrtve“. Ovo je konstantno naučavanje Crkve.

Ovako kako je prikazano i u jednom i u drugom don Vidojevu pismu, izričito je i očito da se radi o Markovu svojevoljnu, svjesnu i hotimičnu prihvaćanju i podnošenju smrti zbog katoličke vjere u Krista.

Treće pravilo: „solidan i raširen glas svetosti i čudesâ ili mučeništva“. U istom Pismu Papa nastavlja: Dijecezanski će pastiri odlučiti *coram Deo* [pred Bogom, u savjesti] koje kauze zaslužuju da budu pokrenute, vrednovat će prije svega uživaju li stvarno kandidati na oltarsku

čast solidan i raširen glas svetosti i čudesâ ili mučeništva. Taj glas jest znak Božji koji Crkvi označuje one koji zaslužuju da budu postavljeni na svijećnjak da 'svijetli svima u kući' (Mt 5,15)“. A upravo je to što nam u Markovu slučaju nedostaje u potrebnoj mjeri, dok je Markovo mučeništvo, prema prvim dvama pravilima, čisto kao suza.

Zašto je ovaj glas utihnuo? Zašto se o ovome nije pričalo, izražavalo poštovanje, organizirala hodočašća na grob, učvršćivao glas o mučeništvu? S. Vukorep pokupio je nešto vijesti od tome (str. 126-132). Ali sve više kroz maglu nego na suncu! Zašto smo do sada šutjeli? Nismo šutjeli, ali nismo do sada knjigu izdali. Prvi se javio dubravski župnik don Vidoje Maslač u Rim bogoslovu Lazaru. Zatim se javio isti župnik biskupu Čubraniću u Dubrovnik. On je to opisao kao običnu vijest, događaj. A to je doista senzacionalna vijest, prvorazredni vjerski događaj. Zašto nema glasa?

Prvo - Sveta Stolica. O tome je bila obaviještena Sveta Stolica. Što su oni u Rimu poduzeli, ne znamo. Možda su čekali da se vidi hoće li se razviti štovanje u narodu.

Drugo - zanimanje. Znamo da među spisima bosanskoga apostolskog vikara biskupa Paškala Vujičića ima ovo pismo. Je li Kongregacija povjerila biskupu Vujičiću da razvidi stvar?

Treće - strahovi. Narod je stoljećima živio u strahu, slijeva i s zdesna, sa sjevera i s istoka. Tko smije pričati i pisati, tko li proučavati i štovati? Arhiviraj, a ne aktiviraj! Zatrpag, trpi i šuti!

Četvrto - zavisti. Postoje i među nama ljudima zavisti i ljubomore, zli jezici i zli komentari. Zar i od Milanovića može što dobra doći, kao ono iz Nazareta? Gdje si vidio sveca i mučenika laika, planistara, čobanina! A toliko svećenika, fratarâ, sestara, kako oni nisu sveci i mučenici?

Peto - sramota. Zaštitimo svoju sramotu! Najbolje je šutjeti o Glaviniću pa i o Milanoviću. Ali da se Evanđelje tako stidjelo, ne bi nikada donijelo da je Juda apostol izdao Isusa, da se Petar apostol odrekao Isusa, da su apostoli pobjegli kad su kajfinovci uhitili Isusa. Čudiš se Glaviniću što je zanijskao da je katolik, a Petar, prvak apostolski, nijeće da je ikada Isusa i čuo i vidio i s njim ručao i ribu lovio. I to pred jednom sluškinjom, koja mu sigurno ne bi otkinula glavu da se priznao Isusovim!

Šesto - ratovi. Mi smo na ovim terenima stalno u ratovima i između ratova. Ovo se dogodilo 1859. Do 16 godina izbio je austro-ugarsko - turski rat, koji je trajao više od tri godine, 1875.-78. Otišla Turska, došla Austrija. Ispuštajući prvi i drugi balkanski rat, nije prošlo ni 36 godina izbio Prvi svjetski rat u Sarajevu. Četiri se godine ratuje i gine, 1914.-18. Otišla Austrija došla SHS pa Kraljevina Jugoslavija. Nisu prošle ni 23 godine, izbio Drugi svjetski rat. Četiri godine, 1941.-45. Otišla Kraljevina Jugoslavija, došla komunistička Jugoslavija. Za vrijeme rata i poslije rata poginulo i nestalo preko 660 svećenika, redovnika, redovnica u hrvatskom narodu. Samo kardinal Štepinac proglašen blaženikom-mučenikom. Pa poslije rata komunizam i ateizam - ne smiješ reći ni da si katolik ni da si Hrvat. Nije prošlo ni 45 godina opet se stalo zveckati oružjem. Znamo svu strahotu od 1991. do 1995. Progoni, osvajanje terena, uništenje imovine, sve izmiješano: vjera, nacija, povijest, baština, predaja. Gine se, nitko te ne pita gdje su mučenici i kako se proglašava svecem.

Sedmo - ekumenizam. Razmišlja se ovako: Mi ovdje moramo živjeti s pravoslavnima kao i oni s katolicima. Pa ako je tko koga i ubio ili mu konja ili vola oteo, opljačkao, to ćemo gledati prešutjeti, ne ćemo dizati na veliko zvono. Oni jednom našega, mi drugi put njihova, pa se izravna. Onaj hajduk, koji se predstavlja pravoslavnim, a nema ništa pravoslavnoga u sebi, ubio Muju iz čista mira, a Marka želi prevesti da bude pravoslavni! A on umjesto da bude autentičan pravoslavac, on pljačkaš, ubojica, otimač, razbojnik! Takva se razbojnika stidi i odriče svaki pravi pravoslavni vjernik!

Osmo - sudski proces. Da se ovo prouči, treba organizirati cio sudski proces, tj. da biskup otvori postupak, da se sudski pred svjedocima utvrdi potpuna istina, pod zakletvom na Evanđelje, da branitelj vjere kaže svoju, da se čuje i suprotna strana ako ima što reći, da bilježnik

sve to službeno zapiše, da se zapečati i pošalje na Kongregaciju za svece. A sve to traži postulatora, i osoblje koje će to voditi, vremena da se to prouči, stručnosti da se sve obavi po propisima. Traži se za to novca, od Stoca do Svete Stolice.

Zaključak. Marko je učinio svoje. Ispunio oba uvjeta. Kristalno jasno. Niti je na mržnju uzvratilo mržnjom i osvetom, niti ga je ikakva životna nagrada mogla otrgnuti od njegove katoličke vjere, od kršćanske slobode. Radije dati glavu za Isusa koji je rekao: "Tko god se, dakle, prizna mojim pred ljudima, priznat ću se i ja njegovim pred Ocem, koji je na nebesima" (Mt 10,32).

Na nama je, dakle, u crkvenim redovima da što više spoznajno oživimo i spontano proširimo uspomenu na toga katoličkog mladića, vjernoga laika. Da molimo:

- Bože, pogledaj na žrtvu svoga vjernoga sluge Marka i udijeli nam čvrstu vjeru, ufanje i ljubav!
- Bože, po Markovu mučeništvu, preporučujemo te i te osobe da ih okreneš na pravi put!
- Oče nebeski, po svjedočenju Marka Milanovića, daj da i mi svjedočimo u svijetu svoju pravu vjeru katoličku i ovdje u Hercegovini i na svakome mjestu na svijetu!
- Gospodine Isuse, naš je Marko za te svoju krv prolio, daj da nam svima svijetli kao priznati mučenik u Crkvi!
- Bože, daj da tvoj sluga i svjedok Marko ugleda što prije čast tvoga oltara!

Pa kada u narodu zaživi taj glas, ime, primjer, događaj, svjedočanstvo, kad nam Markova davna uspomena postane dnevna opomena, Bog će po Crkvi čudesno uzvisiti prijatelja svoga!

Mi hrvatski katolici imamo samo tri proglašena mučenika. To su:

Alojzije Stepinac, zagrebački nadbiskup i kardinal, koji je umro 10. veljače 1960., proglašen blaženim 3. listopada 1998. - 38 godina nakon smrti.

Marko Križevčanin, biskupijski svećenik, kojega su protestanti ubili 7. rujna 1619., proglašen blaženim 15. siječnja 1905. - do 286 godina.

I Nikola Tavelić, svećenik-franjevac, koji je poginuo 14. studenoga 1391., proglašen blaženim 6. lipnja 1889. - do pet stotina godina! Mučeništvo ne zastarjeva. Krv nije voda. Pogotovo mučenička krv nije ni voda niti zastarjeva! A našem Marku tek 150 godina!

Ratko Perić